

Márton Mátyás

A Perczel-glóbusz: digitális restaurálás és rekonstrukció

**Eötvös Loránd Tudományegyetem
Térképtudományi és Geoinformatikai Tanszék**

Virtuális Glóbuszok Múzeuma: <http://vgm.elte.hu>

Az előzmények 2012 végéig
Előzmények (2013 – 2018)

A feladat

Digitális restaurálás

Digitális rekonstrukció

Sajátos rajzi megoldások a glóbuszon

Felhasznált atlaszok, forrásmunkák

Életképek

Eredmények

Tovább lépés ?!

Az előzmények

(Fontos dátumok 2012 végéig)

2007. szeptember:	MM OTKA VGM-pályázat
2008. január:	OTKA VGM pozitív elbírálás
2008. április 01. – 2010. március 31.	OTKA VGM
2008. április 22.	MFTTT-előadás
2008. szeptember:	MM OTKA Perczel-pályázat – sikertelen
2011. március 18.	OSZK-előadás „Néhány szó a glóbuszokról” konferencia (Öt előadásból egy a Perczel-gömbbel foglalkozik)
2012. május 17.	MFTTT-előadás
2012. november 16.	OSZK-előadás „Régi és új Perczel-glóbuszok” konferencia (A 12 előadás mindegyike kapcsolódik a Perczel-gömbhöz, kettő jövőbemutató)

Az előzmények

(Néhány kép az előadásaimból)

Fontos dátumok:

2007. szeptember:	MM OTKA VGM-pályázat
2008. január:	OTKA VGM pozitív elbírálás
2008. április 1. – 2010. március 31.	OTKA VGM
2008. április 22.	MFTTT-előadás
2008. szeptember:	MM OTKA Perczel-pályázat – sikertelen
2011. március 18.	OSZK-előadás
2012. május 17.	MFTTT-előadás
2012. november 16.	OSZK-előadás (MM + Lente Zsuzsanna)

Márton Mátyás

Virtuális Glóbuszok Múzeuma

(Tervek és meglepetések)

<http://terkeptar.elte.hu/vgm>

MFTTT Kartográfiai és Szakmatörténeti Szakosztály,
ELTE, Budapest, 2008. április 22.

Földgömb
Készítette és rajzolta
Perczel László
Kömlődön
Magyar honban
1862.

Perczel László földgömbje
Vajon egy restaurálás
segítené?!

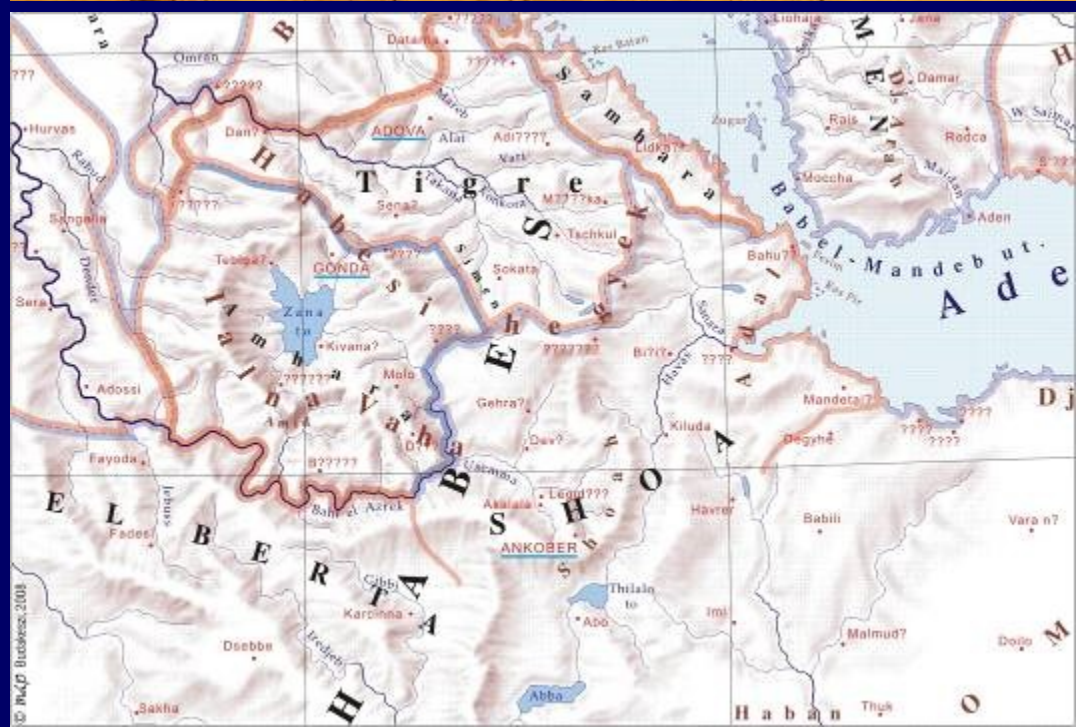

**A virtuális glóbusz
látványa nem
sugallja e glóbusz
nagyszerű értékeit.**

**A digitális fakszimile
biztos segítség!
Nem árthat,
mégis
eredeti szépségében
mutatja meg a
glóbuszt.**

A Perczel-földgömb újraalkotása

Márton Mátyás

ELTE Térképtudományi és Geoinformatikai Tanszék

[*http://vgm.elte.hu*](http://vgm.elte.hu)

„Néhány szó a glóbuszokról” Konferencia
Országos Széchényi Könyvtár,
Budapest, 2011. március 18.

375
E · L · T · E

Az újraalkotás résztvevői (rajz, névrajz)

- *Kirisics Judit (Észak-Amerika)***
- *Mészáros Evelin (Afrika)***
- *Czombos Edit (Közép-Amerika)***
- *Kacsáncsi László (Dél-Amerika)***
- *Koncz Géza (Ausztrália)***
- *Agárdi Norbert (Európa)***
- egy-egy részlet erejéig még sokan mások:
*Berger Viola, Duna Gábor, Imre Réka,
Kovács Márk, Nagy Lajos, Szabó Attila,
Takács Kata, Tikk Anikó és Torma Szabina***
- *Sziládi József (a teljes summer!!!)***

A szelvényeket feldolgozta, georeferálta

– *Ungvári Zsuzsanna*

– *Kirisics Judit*

– *Mészáros Evelin*

– *Kacsánci László*

A virtuális glóbuszt készítette

– *Ungvári Zsuzsanna*

**Az elkészült részek képe az eredeti glóbusz
„kiterített” térképére helyezve**

Márton Mátyás

A Perczel-glóbusz újraalkotásának állásáról

Virtuális Glóbuszok Múzeuma: <http://vgm.elte.hu>
Eötvös Loránd Tudományegyetem
Térképtudományi és Geoinformatikai Tanszék

A Magyarországot tartalmazó gömbkétszögek részlete

Magyarországi részlet

*Buda, Pest, Komárom, Győr, Sopron, Fehérvár, Veszprém, Pécs, Vác, (Eger),
Kecskemét, Szeged, Csongrád, Gyula, Debreczen –*
a városnevek alig olvashatók

Egy szerző, két azonos, de fontos publikációja:

***Ki emlékszik már az 1881. évi velencei
III. Nemzetközi Földrajzi Kongresszusra?***

Ambrus-Fallenbüchl Zoltán:

Der grosste Erdglobus Ungarns – hundert Jahre alt
Der Globusfreund, Publ. Nr. 12, Wien, 1963

Ambrus-Fallenbüchl Zoltán:

Magyarország legnagyobb földgömbje száz éves
Geodézia és Kartográfia, 1963., 1. szám, pp.: 61–62

Leírást kapunk a gömb 1962-es állapotáról!

***A Perczel-gömb
a
Virtuális Glóbuszok Múzeumában***

**A földgömbfényképezés nagy próbatétel
a glóbusznak, a fotósnak s a segítőnek egyaránt**

Virtuális Glóbuszok Múzeuma - Mozilla Firefox

Ejl Szerkesztés Nézet Előzmények Könyvtárak Eszközök Súgó

terkeptar.elte.hu/vgm/main.php?lang=hu&mode=v

Google

Név	Kiadás ideje	Kiadó
132 cm magyar komplex földgömb	1862	Perczel

1 találat.

explore examine seek level back forward Asia

Részletes adatlap

© 2007-9, Térképtudományi és Geoinformatikai Tanszék, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest

Microsoft PowerPoi... 1123276.pdf (applic... Virtuális Glóbuszok ...

HU 22:31

A mai állapotot mutató hasonmás a VGM-ben

Virtuális Glóbuszok Múzeuma - Mozilla Firefox
Ejtl Szerkesztés Nézet Előzmények Könyvtárak Eszközök Súgó

Virtuális Glóbuszok Múzeuma x +

terkeptar.elte.hu/vgm/details.php?lang=hu&id=76

terkeptar.elte.hu/vgm/details.php?lang=hu&id=76

A virtuális glóbusz a fent leírt földgömbről készített mintegy 800 nagy felbontású fényképfelvétel georeferálásával és digitális montírozásával jött létre.

Állvány

AAz állványzat fából készült, művészi asztalosmunka. Szépen kidolgozott naptárkerete felső 10 cm széles lapján pergamenpapírra rajzolva és finoman színezve az állatöv jegyei, megnevezésük, a hónapok neve, napi beosztása, valamint az égtájmegjelölések magyar és latin nyelven szerepelnek. A sárgaréz meridiángyűrű 1°-os, 5°-onként kiemelt beosztású és 10°-onként megírt.

Virtuális példány eredete

Országos Széchényi Könyvtár Térképtára,
Budapest, Magyarország
[Jelzete TD 19]

Egyéb ismert előfordulás

Nincs.

Címmező

FÖLDGÖMB
készítette és rajzolta
PERCZEL LÁSZLÓ
KÖMLÖDÖN
MAGYAR HONBAN
1862

Történet

Az Osztrák–Magyar Monarchia hadseregében szolgáló Perczel László 1850-ben visszavonul, 1852-ben megnősül, és apósa birtokán a Kömlőd közeli Tagyospusztára költözik. 1862-re készül el az a 132 cm átmérőjű, 10 milliós méretarányú kézíratos glóbusza, amely bizonyára hozzájárult ahhoz, hogy 1981-ben a III. Nemzetközi Földrajzi Kongresszuson a magyar kiállítás anyaga aranyérmet nyert el.

Tartalom

- A vetület: valószínűsíthetően meridiánokban és Egyenlítőben hossztartó hengervetület

A Perczel-gömb leírása a VGM-ben (részlet)

A glóbusz újraalkotásáról

Márton Mátyás (2008):

*Egy elfeledett magyar csoda: Perczel László
földgömbje – az első „világtérképmű”?*

GEODÉZIA ÉS KARTOGRÁFIA 60:(3) pp. 9–16.

**A már 2007-es OTKA pályázatban felvetődött
kettős cél nyilvános meghirdetése:**

**1. A jelenlegi állapotot rögzítő hasonmás
létrehozása a Virtuális Glóbuszok
Múzeumában**

**2. Egykorú hasonmás készítése a földgömb
újraalkotása révén**

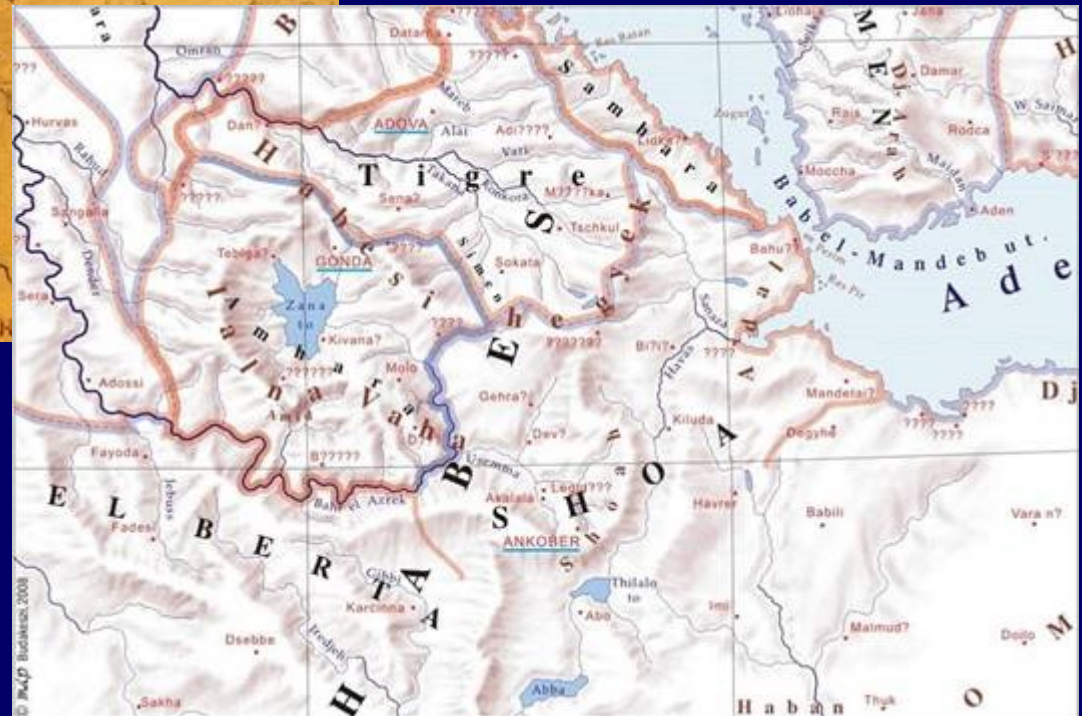
Sziládi József a KV felelős térképszerkesztője vállalja
az árnyékolt domborzatrajz (a summer) elkészítését !!!

Digitális 3D-s fakszimile és eredeti, egykorú vagy korabeli hasonmás

A nagyított
részlet jól
mutatja az
azonosítatlan
települések nagy
számát a névrajz
többi részéhez
viszonyítva

A sötétebb kék
árnyalatú
tengerrészen az
eredeti tartalom
teljesen hiányzik

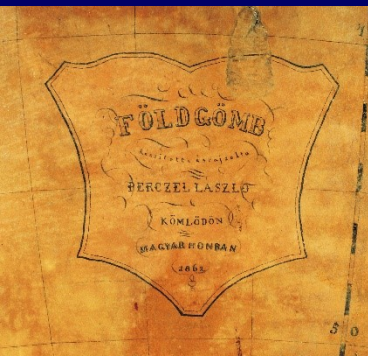
**Az elkészült részek képe az eredeti glóbusz
„kiterített” térképére helyezve**

A Perczel-glóbusz újraalkotásáról (A projekt)

Márton Mátyás

egyetemi tanár

Eötvös Loránd Tudományegyetem
Térképtudományi és Geoinformatikai Tanszék

**Régi és új Perczel glóbuszok:
egy 150 éves óriásgömb és rekonstrukciója**

OSZK – ELTE konferencia és földgömb-bemutató
OSZK, Budavári palota, 2012. november 16.

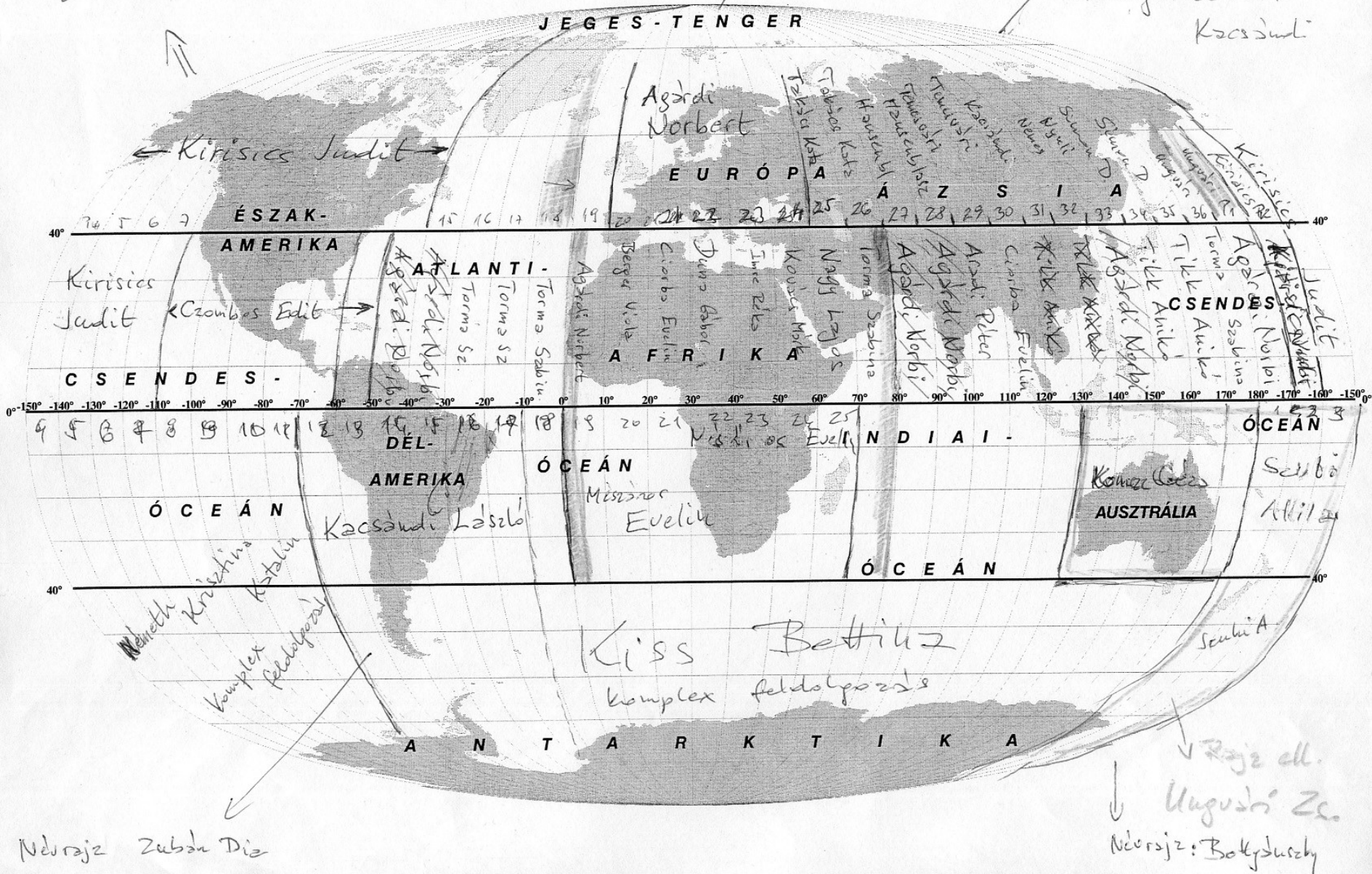

↗

Czybók

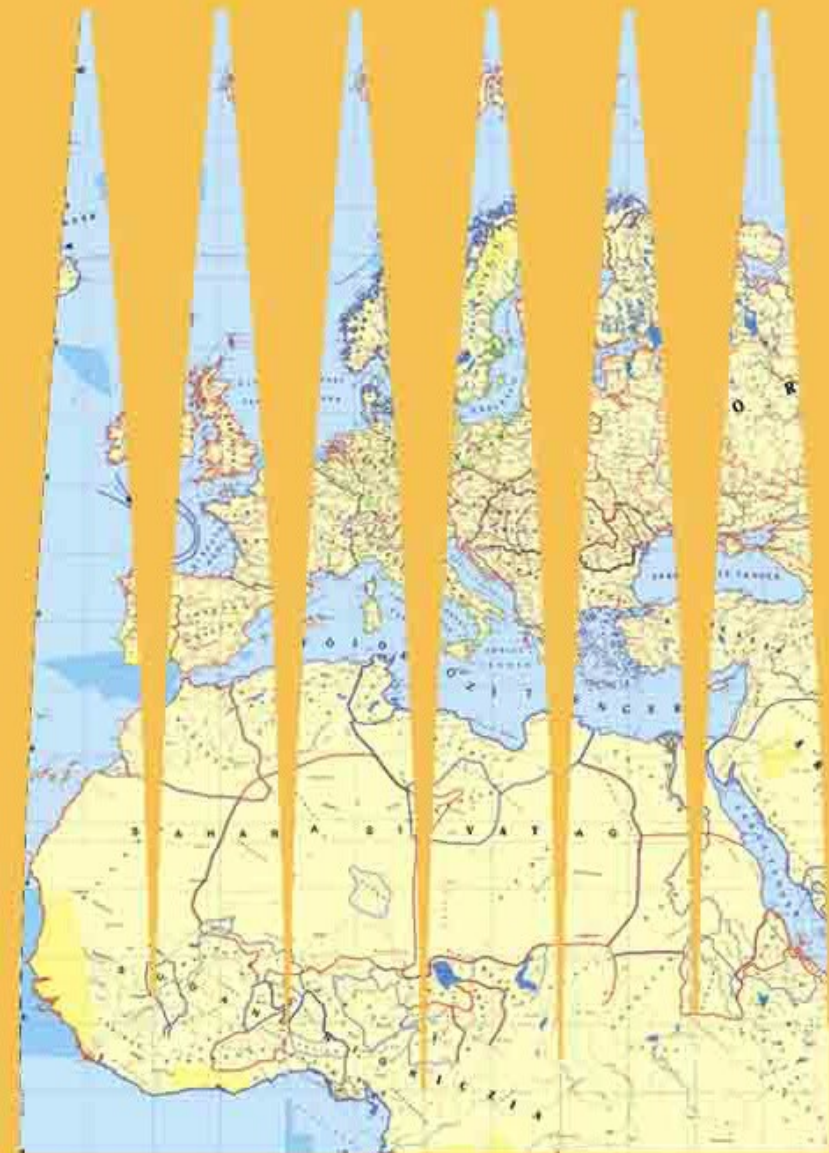
Nebenz. Zubeu Die

Vizkategorizálás:
Készírd!

Az előfeldolgozás gömbszegmens negyedeként történt...

... s lassan összeáll a virtuális glóbusz anyaga

A projekt résztvevői és eredményei

Diplomamunkák (ötéves, illetve MSc-képzés):

Czombos Edit (2009):

Adalékok a Perczel-glóbusz 3D-s újraalkotásához

Mészáros Evelin (2010):

*Tanulmányok a földgömbkészítés témaköréből –
Adalékok a Perczel-glóbusz újraalkotásához*

Kirisics Judit (2010):

*A Perczel-glóbusz rekonstrukciójának jelen állapota
Észak-Amerika és az Északi-Csendes-óceán példáján*

Kacsándi László (2012):

*A Perczel-glóbusz teljes újraalkotása a már elkészült
munkarészek integrálásával és kiegészítésével*

Zubán Diána Erzsébet (2012):

*A Perczel-glóbusz dél-amerikai és ázsiai
névanyagának komplex feldolgozása*

Szakdolgozatok (BSc-képzés):

Nyuli Éva (2009):

Európa településneveinek térinformatikai adatbázisa a Perczel-gömb alapján

Tóth Bettina (2009):

Dél-Amerika településneveinek geoadatbázisa a Perczel-gömb alapján

Való Adrienn (2009):

Afrika településneveinek geoadatbázisa a Perczel-gömb alapján

Botyánszki Mariann (2012):

A Perczel-glóbusz újraalkotása Ausztrália példáján

Kiss Bettina (2012):

A Perczel-glóbusz újraalkotása az Indiai-óceán példáján

Németh Krisztina Katalin (2012): *A Perczel-glóbusz újraalkotása a Déli-Csendes-óceán példáján*

TDK-dolgozatok

(BSc-képzés):

Tóth Bettina és Való Adrienn (2009):

*Geoinformatika a kulturálisérték-mentés szolgálatában
(Régi térképek földrajzi neveinek adatbázis-építése)*

(ötéves képzés):

Kirisics Judit (2011) :

*A Perczel-glóbusz rekonstrukciójának jelen állapota
Észak-Amerika és az Északi-Csendes-óceán példáján*

Az újraalkotás további résztvevői (rajzi előtervek)

- *Koncz Géza (Ausztrália)*
- *Agárdi Norbert (Európa)*
- *egy-egy részlet erejéig még sokan mások:*
Berger Viola, Duna Gábor, Imre Réka,
Kovács Márk, Nagy Lajos, Simon Dávid,
Szuhi Attila, Takács Kata, Tikk Anikó és
Torma Szabina
- ***Sziládi József (a teljes summer!!!)***

Néhány más publikáció:

Márton M., Gercsák G. (2011):

*The present state of reconstructing a 150 year old globe
In: Ruas A (szerk.): Proceedings of the XXV International
Cartographic Conference: Enlightened view on
Cartography and GIS. Paris, Franciaország, 2011.07.03–
2011.07.08. (International Cartographic Association)*

Gede M., Márton M., Ungvári Zs. (2011):

*Digital reconstruction of Perczel's globe
E-PERIMETRON 6:(2) pp. 68–76.*

Gercsák G., Márton M. (2010):

*New terminology of differentiating digital facsimiles
In: Livieratos Evangelos, Gartner Georg (szerk.):
Poceedings of the 5th International Workshop on Digital
Approaches in Cartographic Heritage. Vienna, Ausztria,
2010.02.22–2010.02.24. pp. 197–202.*

Néhány más publikáció (folytatás):

Gede M., Márton M., Ungvári Zs. (2010):

Digital Reconstruction of Perczel's Globe

In: Livieratos Evangelos, Gartner Georg (szerk.):

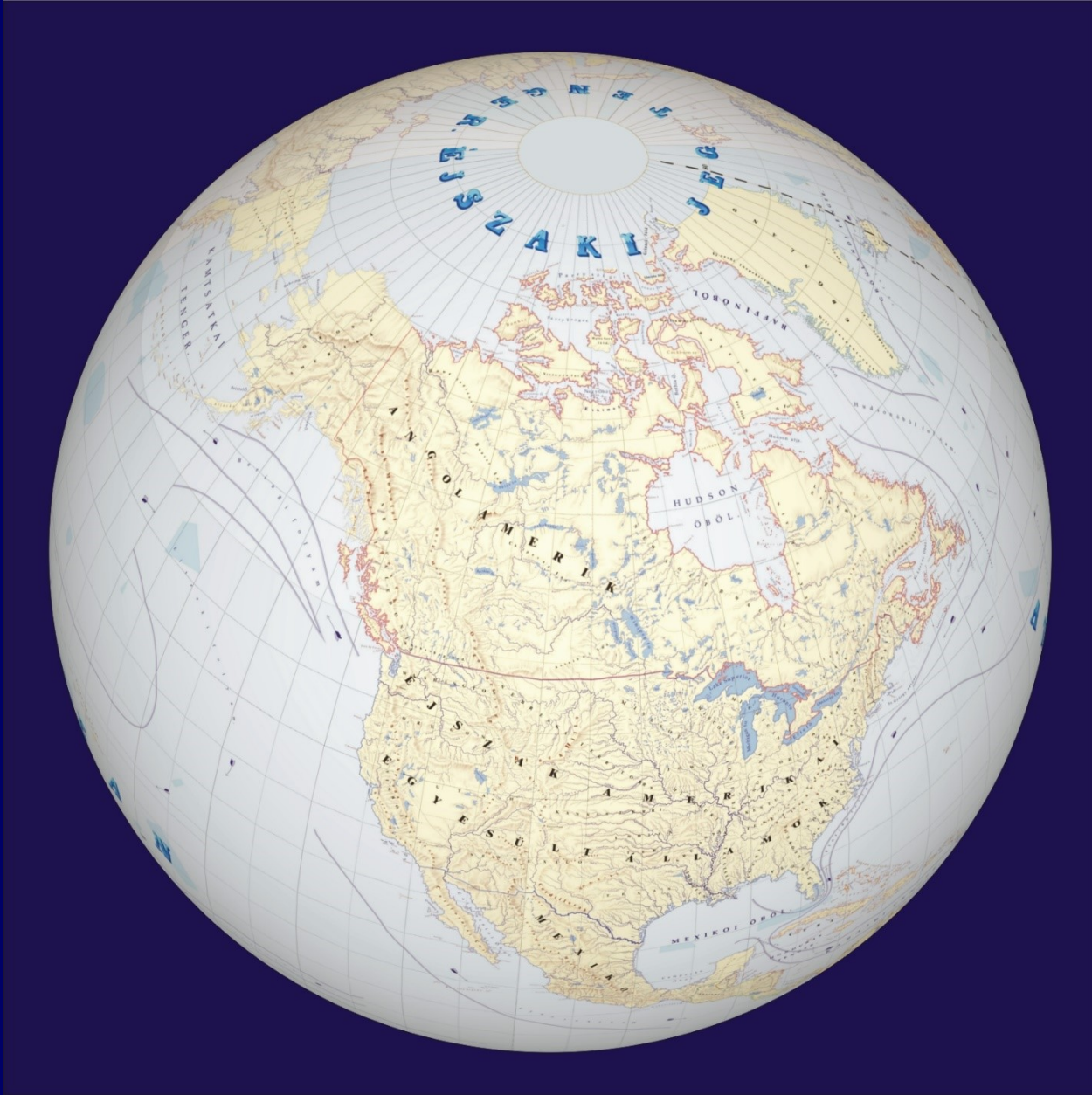
Proceedings of the 5th International Workshop on Digital Approaches in Cartographic Heritage. Vienna, Ausztria, 2010.02.22–2010.02.24. pp. 189–196.

Márton M. (2008):

Egy elfeledett magyar csoda: Perczel László földgömbje – az első „világtérképmű”?

GEODÉZIA ÉS KARTOGRÁFIA 60:(3) pp. 9–16.

**Az új Perczel-földgömb a VGM-ben – megtekinthető
a bejáratnál elhelyezett számítógépeken**

A nagy vízió

A ma valósága ...

és

... a végső cél

Restaurátori munka a Perczel-glóbusz újraalkotásában

Lente Zsuzsanna

Mit lehet / érdemes csinálni

- rekonstrukció a Perczel földgömbről
  - koncepció a leendő megrendelővel egyeztetve
  - méret
  - papír kísérletek
  - anyagok
  - technológia

Példák másolatokra

Copley Globe

Gottorfer Globus

Az előzmények ***(Fontos események 2012 után)***

**2015. november 16. – 2019. január 01. között
egy magát megnevezni nem kívánó Szponzor jelentkezését követően több
tárgyalás eredményeképpen megbízást kaptam meghatározott feladatok
elvégzésére**

A feladatok

A 2012 végi állapot helyreállítása

Hibák feltárása

Digitális restaurálás

Részleges digitális rekonstrukció

A summer kiegészítése és cseréje szürke árnyalatos bitmapre

Helyreállítás summerrel

Hibák feltárása 1.

132-e a 132 cm-es átmérő?

Életem második legnagyobb térképtörténeti tévedése.

Fodor Ferenc: A magyar térképírás című könyvében 1 milliós méretarányú, 132 cm átmérőjű Perczel-glóbuszról szól.

– Hogy 10 milliós, arra hamar rájöttem!

– Hogy 132 cm-es, meg se vizsgáltam, hiszen ahol a magyar vagy a nemzetközi szakirodalomban Perczel gömbjét említik, mindenhol a 132 cm-es adat szerepel.

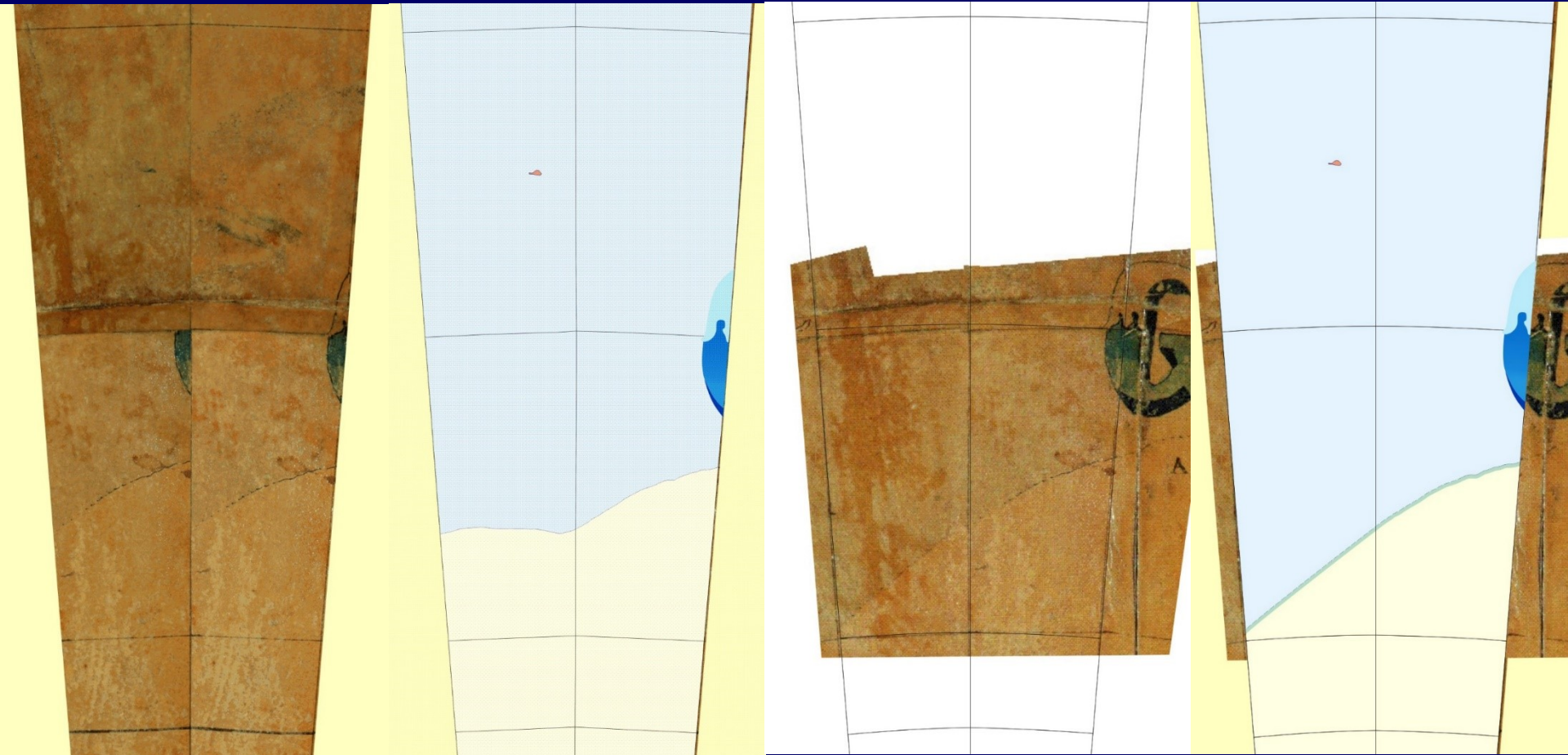
Ám Perczel 1841–45 között a bécsi katonai akadémia, a K. K. Militärtechnische Hochschule hallgatójaként (Ambrus-Fallenbühl Z., ...) a felméréstan keretében bizonyára megismerhette az 1841-es Bessel-ellipszoid adatait (Timár G., 2018), amelyből 10 milliós méretarány mellett 127,5 cm egyenlítői átmérő adódik (a sarki 127,1 cm).

S valóban, a mai

mérések szerinti átmérő 127,5 cm!

Hibák feltárása 2.

Vajon mindenütt jó-e a Perczel-glóbusz mai állapotát rögzítő fényképfelvételek montírozása, amely részben az eredeti hasonmás, részben az újraalkotás alapja lett?

A rossz
montírun

Hallgatói
„találékony

Az eredeti hasonmás
is korrigálandó (VGM)

A helyes
rajzolat

Hibák feltárása 3.

Az 1970-es évekbeli restaurálás során levált és visszahelyezett földgömbtérképrészletek illesztése pontosan történt-e?

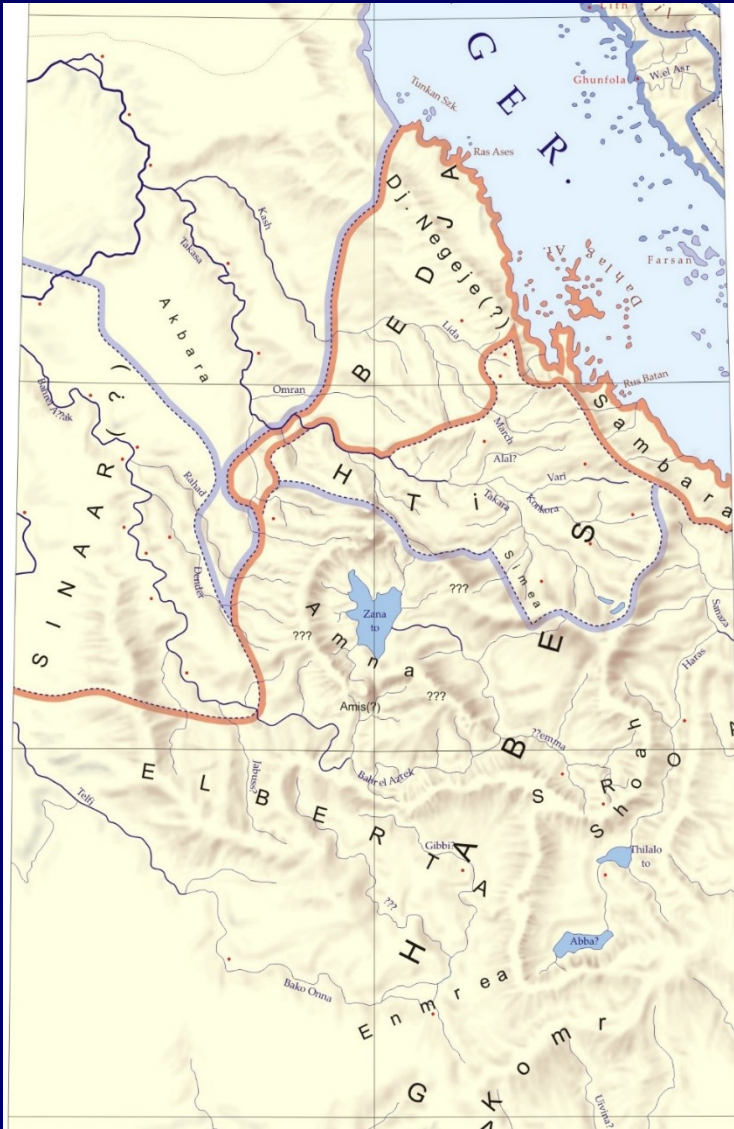
A Szumátrától K-re fekvő Banca szigetének ÉNy-i maradványát DK felé elszúsztatva montírozták újra

Digitális restaurálás

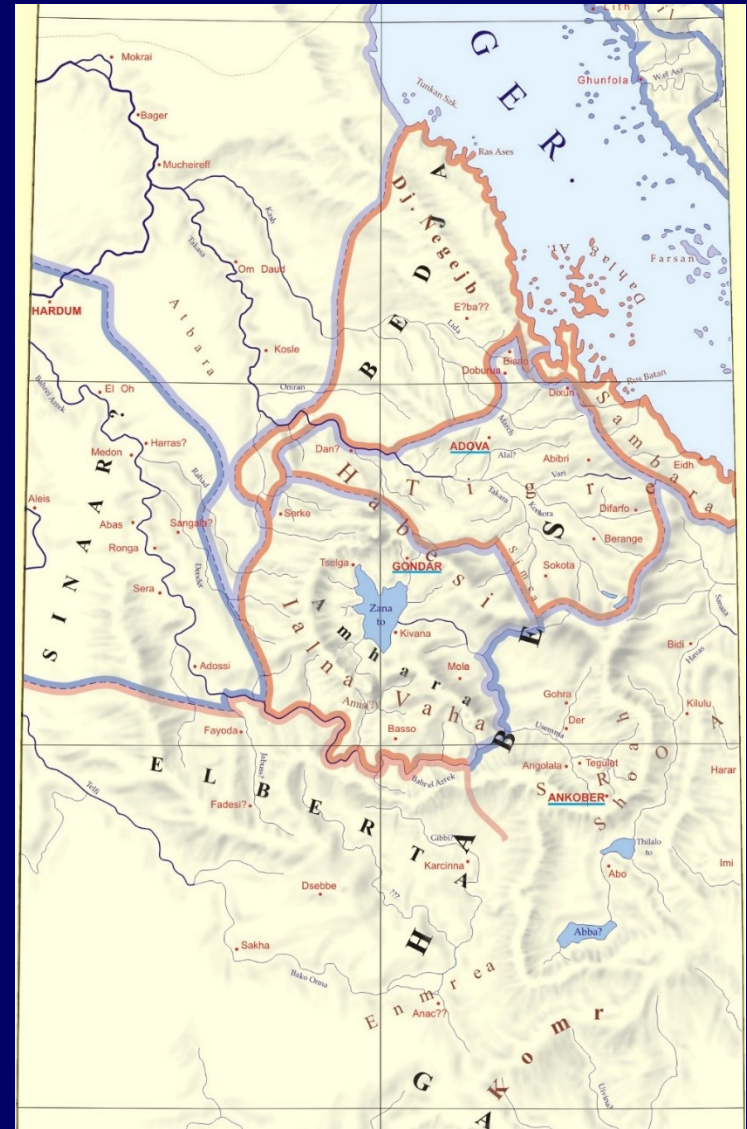
**A glóbuszon meglévő, kopott, de még felsejlő
rajzi és szövegrészek helyreállítása
korabeli forrásmunkák felhasználásával.**

Esetünkben ez elsősorban névrajzi elemek feltárását jelenti.

2012-ben egyes területeken még teljes névrajzi elemcsoportok hiányoztak (Afrika Egyenlítőtlől É-ra: településnevek)

A glóbuszrészlet a rajzi és névrajzi kiegészítések után

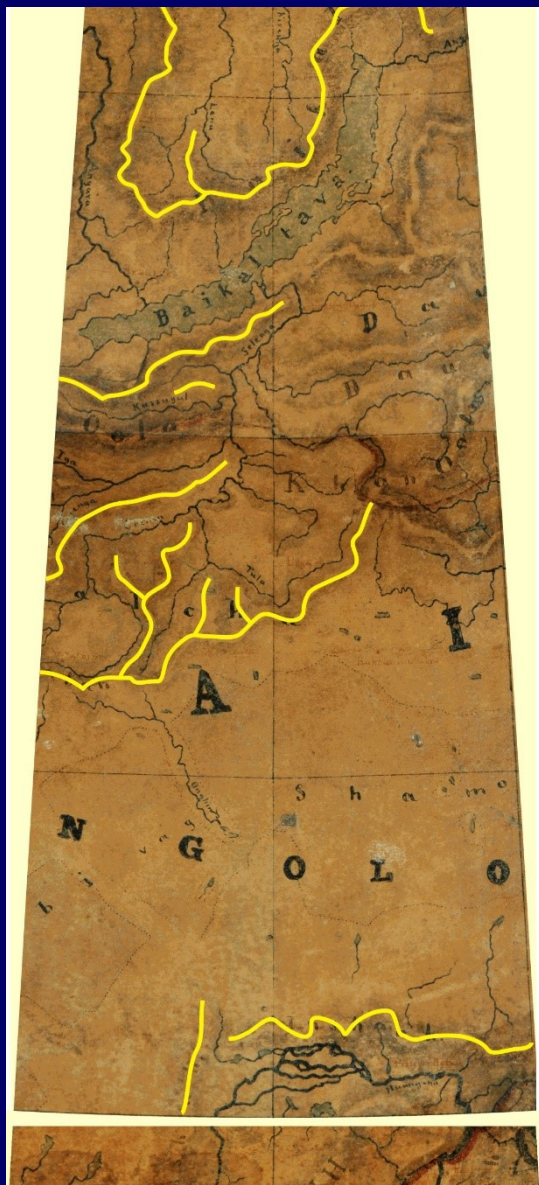

Település névrajz van ugyan, de sok a kérdőjel a nevekben. Gyakran rajzi hiányok is mutatkoznak

A glóbuszrészlet a rajzi és névrajzi kiegészítések után

A 2012-ig elkészült domborzatárnyékolás (summer) befejezését Sziládi József – látásának megromlása miatt – nem tudta vállalni, így kényszerültem, az Ő – Perczelt követő – stílusában a munkát befejezni (Hegygerincek kijelölése)

Digitális rekonstrukció

**A glóbusz olyan erősen sérült részeinek helyreállítása
korabeli forrásmunkák felhasználásával,
ahol sem rajzi, sem névrajzi elemek nem találhatók.
Esetünkben ezeket a glóbuszrészeket
Az 1970-es években végzett „restaurálás” során,
a csak a fókálózatot tartalmazó
üres lapokkal fedték le.**

**A sérült részek az Egyenlítő mentén összefüggő sávot alkotnak.
Ám ezen túl is nagy sérült felületek vannak mind a szárazföldek,
mind a tengerek területén**

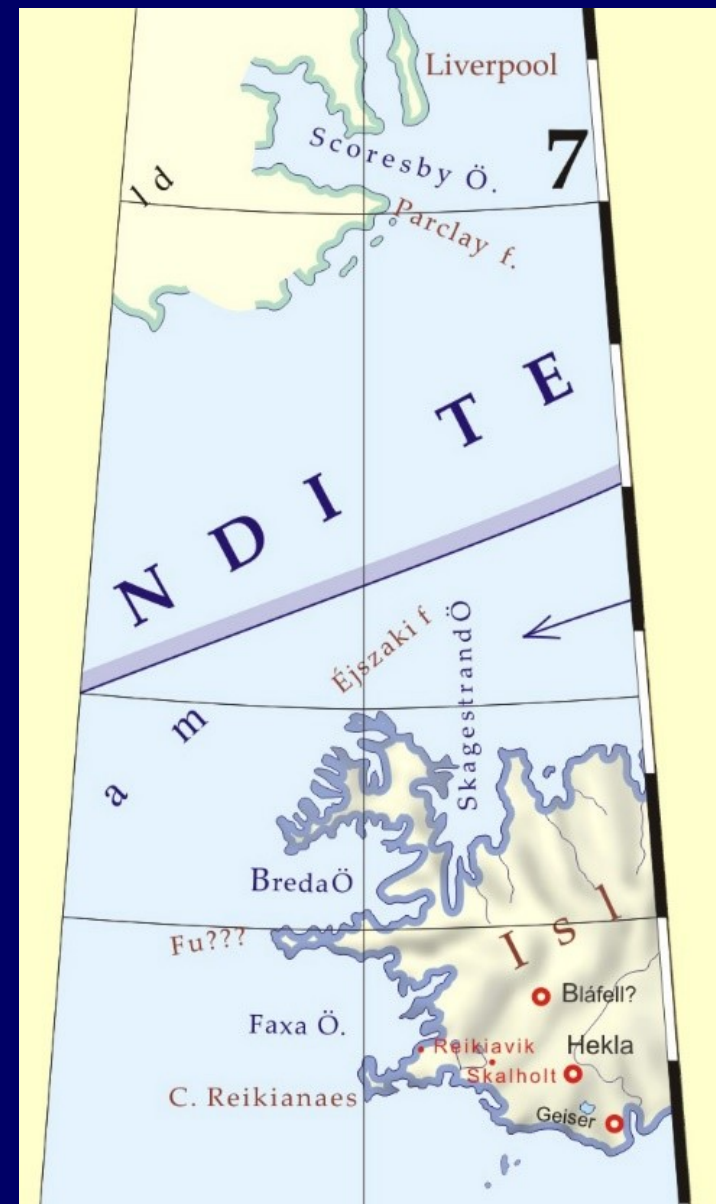

A Szumátrától K-re fekvő Banca szigetének ÉNy-i maradványát DK felé elszúsztatva montírozták újra

Sajátos, különleges rajzi megoldások a Perczel-glóbuszon

**Mivel a glóbusz restaurálása a cél, a sajátos rajzi megoldásokat
meg kell őrizni még akkor is,
ha a Szerző ezeket
nem következetesen alkalmazta**

Az ismeretlen partrészleteket (pl. befagyott fjordok) nem ábrázolták

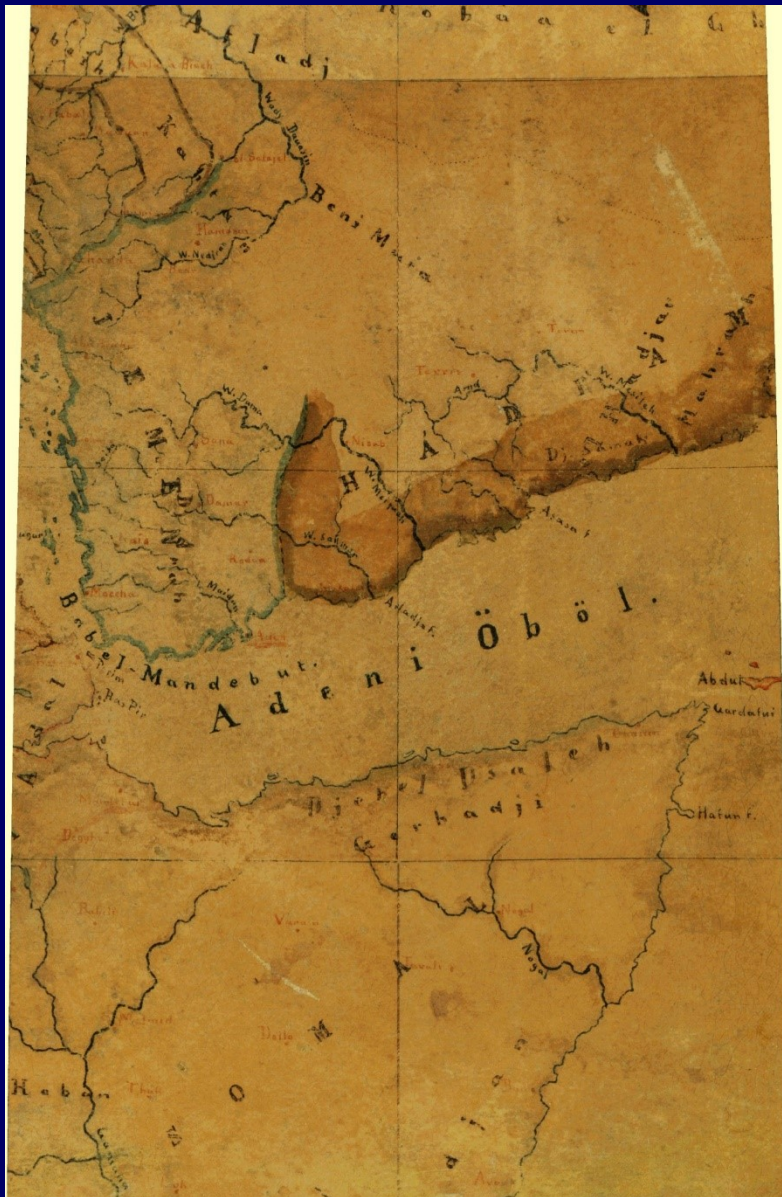

Az Everglades (mocsár) tószerű ábrázolása

A „Lacus Torrens Sosto” mocsárszínezésű összefüggő ábrázolása lefedi az egész sóstavas-sósmocsaras területet

A bizonytalan kiterjedésű országok ábrázolásánál gyakran használt ábrázolási mód Perczel földgömbjén is megjelenik itt (de csak egy helyen)

***Felhasznált atlaszok,
forrásmunkák***

Universal-Handatlas (Heinrich Berghaus)
Glogau, 1859 (A/61)

Atlas complet du précis de la géographie universelle
Paris, 1812 (A/275)

Galetti Egyetemi Világrajza (Falk Miksa)
Pesten, 1857 (A/177)

Ideal Reference Atlas of the Word
Chicago, 1907 (A/?)

Andrees Handatlas
Bielefeld und Leipzig, 1896 (A/13)

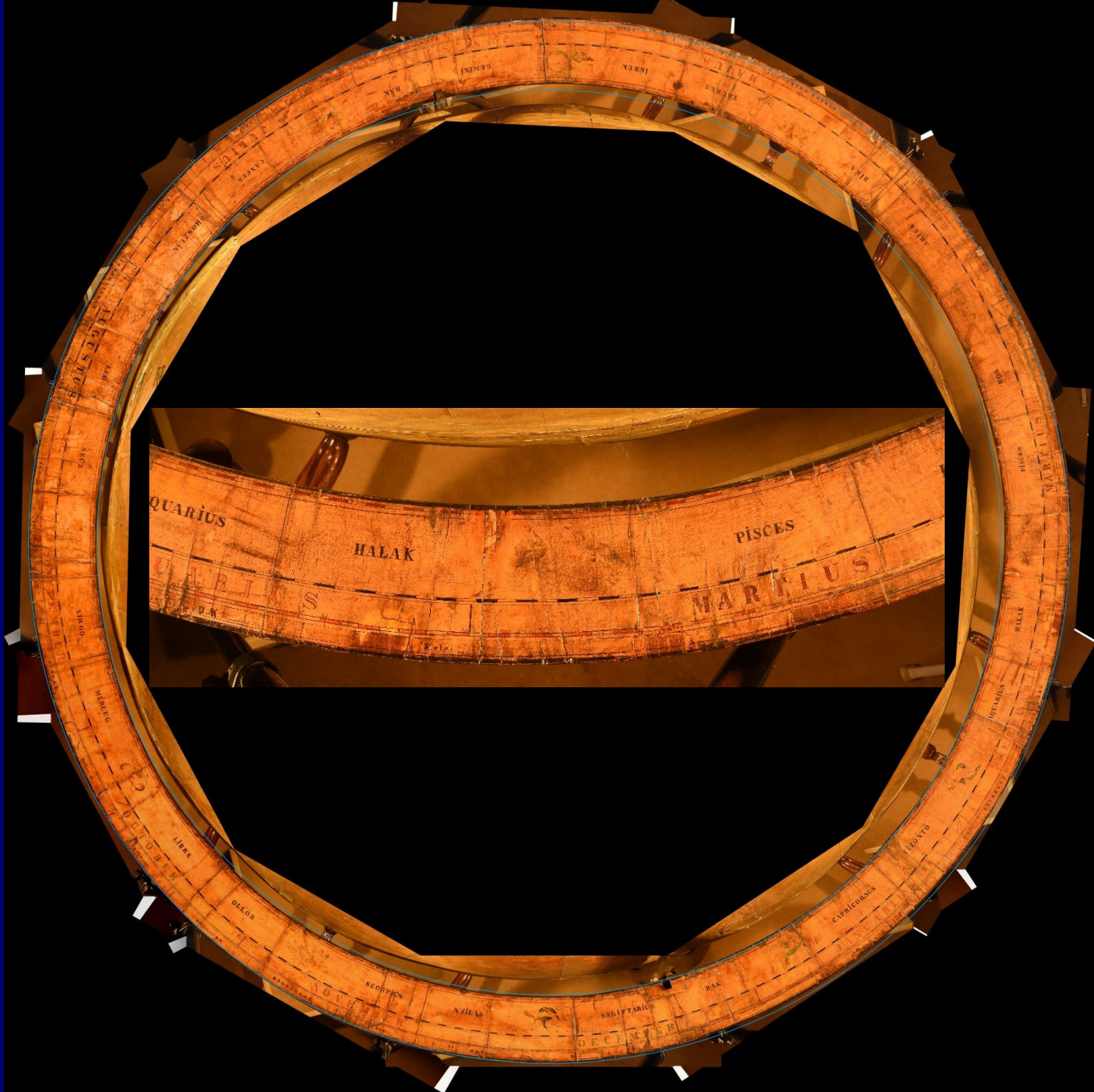
A kiemelteket feltehetően Perczel is használta.

**Az itt említetteken túl mi számos modern világatlaszt, térképet,
lexikont és földrajzinév-tárat (pl. Webster's Geographical
Dictionary) használtunk**

St. Juan szigete a valóságban nem létezik, ám az egyik – Perczel által bizonyíthatóan fő forrásmunkaként használt – atlaszban is szerepel

***A Perczel-glóbusz
naptárkerete
(horizontköre)***

A naptárkeret és egy részlete (Fotók: Nemes Zoltán, montíring: Gede Mátyás)

Életképek
(Így folyt a munka)

Eredmények

Statisztikai összegzés:

72 db cdr formátumú fél gömbkétszög 2012-es állapotra hozása

2872 rajzi és 3252 névrajzi kiegészítés (restaurálás, rekonstrukció)

**35 db summert tartalmazó fájl készült az északi féltekére és
25 db summert tartalmazó fájl a déli féltekére – szürke színben**

**318 helyen, zömmel a glóbusz sérült részein került sor a summer
pótlására, illetve kiegészítésére**

Továbbblépés ?!

Folyik:

a 2019-es eredményeket tartalmazó virtuális földgömb előkészítése

Tervezem:

diplomamunka kiírását a névrajzi rekonstrukció mintaterületen való elvégzésére

Doktori témakiírást tervezek

a lehetséges további források feltárására, a teljes névrajzi rekonstrukció elvégzésére, támaszkodva például a Falk Miksa-féle és a Perczel László-féle magyar nyelvű földrajzi nevek használata sajátosságainak feltárására, névrajzi keresőrendszer kiépítésére a Perczel-gömbhöz a VGM-en belül, ami tartalmazza a glóbusz neveinek mai magyar átírású és nemzetközi átírású névváltozatait is, mint kereshető elemeket

Köszönetnyilvánítás

**Mindenek előtt anonim Szponzorunknak tartozom köszönettel,
aki lehetővé tette a munka folytatását!**

**Köszönettel tartozom feleségemnek, Paksi Juditnak,
aki – mint mindig – most is segítőtársam volt.**

**Kovács Bélának a technikai háttér összeállításáért, beszerzéséért és üzembe
helyezéséért jár köszönet. Ezek nélkül a projekt határidőre nem készült volna el.**

Megköszönöm

**Verebiné Fehér Katalin, Kiss Veronika, Gede Mátyás és Nemes Zoltán
önzetlen segítségét, valamint
Zentai László
támogatását.**

***Önöknek pedig köszönöm,
hogy meghallgattak!***